

taties noemden, het avond na avond ophalen van de Joden uit hun woningen althans in de grootste steden aan speciale ploegen toevertrouwd was, werd de 'normale' politie nu juist weer bij de landelijke actie in verband met het leeghalen der Joodse werkkampen op grote schaal ingeschakeld. Tegen dergelijk werk was bij de doorsnee-politieman tussen midden juli en midden september al een sterke weerzin gegroeid. Zeker, slechts zeer, zeer weinigen hadden principieel medewerking geweigerd maar de vorming van de speciale ophaalploegen toont op zichzelf al aan dat de politiemannen die men tevoren bij de Jodendeportaties betrokken had, nogal passief opgetreden waren. Dat bleek ook bij de ophaalactie in Amsterdam in de nacht van 2 op 3 oktober: de Amsterdamse gemeentepolitie had van haar deel niet veel meer dan een derde binnengebracht; het restant of een deel van het restant werd op zaterdag 3 oktober opgehaald. Het is onze indruk dat het werk op zaterdag vlotter ging. Menige politiemann zal toen wel gedacht hebben: 'Nu heb ik die mensen urenlang de gelegenheid gegeven om onder te duiken, en ze zijn er nòg!' Die reactie hield evenwel geen rekening met het feit dat het uiterst moeilijk was, op stel en sprong een onderduikadres te vinden en dat trouwens nagenoeg alle vrouwen het niet over hun hart konden krijgen, hun man alléén naar de 'werkkampen' in het oosten te laten vertrekken.

Voorzover de gemeenten eigen politiekorpsen of gemeenteveldwachters kenden, fungeerden de burgemeesters nog steeds als hoofd der politie. Het mocht dan waar zijn dat deze politie aan steeds striktere aanwijzingen uit Den Haag gebonden werd, plaatselijk waren de burgemeesters de hoogste politie-autoriteit. In de ca. 1 050 gemeenten die het land tijdens de bezetting telde, waren in oktober '42 honderdeen-en-vijftig NSB'ers tot burgemeester benoemd. Wij moeten daar nog een aantal Duitsgezinden bij tellen die geen NSB'er waren, zoals Voûte in Amsterdam - dat neemt niet weg dat vooral talrijke kleinere gemeenten waaruit in de tweede helft van '42 Joden gedeporteerd werden, burgemeesters hadden die 'goed' waren, zoals dat heette.

Het ophalen van leden van gezinnen waarvan het gezinshoofd naar een werkkamp overgebracht was, vond, gelijk al vermeld, in 85 gemeenten plaats. Slechts één burgemeester: mr. dr. H. J. Wytéma, te Beilen, weigerde medewerking (hij werd ontslagen en twee maanden lang gevangen gehouden), een tweede: H. de Wit, te Wildervank, die op 2 en 3 oktober niet in zijn gemeente aanwezig was, deed secretaris-generaal Frederiks weten dat hij, ware hij wèl present geweest, gehandeld zou hebben als zijn ambtgenoot te Beilen; hem werd op eigen verzoek ontslag verleend. Frederiks had hem meegedeeld, 'respect te hebben voor (zijn) standpunt . . . maar van oordeel te zijn dat door het in functie blijven nog zeer veel voor de bevolking kon worden gedaan . . . De burgemeester had teveel het oog gericht op de